

หัวข้อวิจัย : ภูมิปัญญาไทย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จาก เรื่อง ศรีธนูชัย
 ผู้วิจัย : รศ. อำนวย ยัสโยธา
 ปีที่ทำการวิจัย: ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาภูมิปัญญาไทยจากนิทานเรื่องศรีธนูชัย โดยมุ่งเน้นศึกษาในแง่ของการใช้ปฏิภาณไหวพริบเชิง “แฟล-ละซี” ตามกรอบความคิดของครรรกวิทยา โดยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ที่ฉบับตำนานที่เล่าขานและมีเอกสารเผยแพร่เป็นภาษาไทยเป็นสำคัญ ส่วนวิธีวิจัยกระทำโดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเท่าที่มีอยู่ ทั้งที่พิมพ์เป็นรูปเล่ม, งานวิจัย, เทปโทรทัศน์ และที่จารลงในใบลานเป็นอักษรตัวธรรม รวมทั้งสอบถามจากผู้รู้เพิ่มเติม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามกรอบความคิดของครรรกวิทยา และนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาพบว่า นิทานประเภทมุขคลกในลักษณะนี้มีเล่าขานกันอยู่หลายประเทศในแถบอุษาคเนย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีท้องเรื่องคล้ายคลึงกัน เฉพาะฉบับตำนานของไทย มีวัตถุประสงค์หลักที่จะแสดงให้เห็นว่า “ปัญญา” เหนือกว่า “อำนาจ” แต่วิธีใช้ปัญญาของตัวเอกของเรื่องจะเป็นไปในลักษณะของความฉลาดแกมโกง แต่ถ้าจะนำเอาการใช้ปฏิภาณไหวพริบของศรีธนูชัยมาแตกออกเป็นวัตถุประสงค์ย่อย จะได้เป็น ๖ ประการ คือ (๑) ใช้เพื่อเอาตัวรอดในยามคับขัน (๒) ใช้เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะในการพนันขันต่อ (๓) ใช้เพื่อเอาเปรียบ ข่มเหง รังแกผู้อื่น (๔) ใช้เพื่อแก้แค้นหรือกระทำต่อผู้อื่น (๕) ใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใต้ตน และ (๖) ใช้เพื่ออวดภูมิปัญญาของตนว่าเหนือกว่าผู้อื่น

ถ้าจะนำเอากรอบความคิดของครรรกวิทยาสมัยใหม่มาเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบ พบว่า ระบบตรรกะของศรีธนูชัย ไม่เป็นทั้งครรรกวิทยาเชิงรูปแบบและครรรกวิทยาเชิงเนื้อหา คือ เป็นการใช้เหตุผลที่ไม่คำนึงถึงความถูกต้องทั้งทางด้าน “รูปแบบ” และ “เนื้อหา” มุ่งเพียงแต่ใช้เหตุผลเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามเป็นสำคัญ หรือถ้าจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ระบบตรรกะของศรีธนูชัย ไม่เป็นทั้งครรรกวิทยาแบบนิรนัยและครรรกวิทยาแบบอุปนัย คือ มิได้มุ่งพิสูจน์ความรู้หรือยืนยันทฤษฎีที่มีอยู่เดิม และมิได้มุ่งแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาสร้าง

เป็นทฤษฎีใหม่แต่อย่างใด และยังพบอีกว่าระบบกรรมแบบฉบับของศรีธัญชัย จะถูกสร้างขึ้นโดยกลวิธีหลัก ๆ ๒ ประการ คือ (๑) หยิบฉวยเอาเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน มาเล่นเล่นเทพุบาย ให้ฝ่ายคนได้เปรียบ และ (๒) หยิบฉวยเอาข้อบกพร่องทางภาษา มาบิดวาทีให้ฝ่ายคนได้เปรียบ ในการใช้ปฏิภาณไหวพริบทั้งหมดพบว่า ศรีธัญชัยใช้กลวิธีทั้งสองนี้ในอัตราส่วนที่พอ ๆ กัน

แต่ถ้าจะประยุกต์อธิบายในเชิงแฟล-ละซี ตามกรอบความคิดของตรรกวิทยาสมัยใหม่พบว่า ตรรกวิทยาของศรีธัญชัยจะไม่ใช่เป็นแฟล-ละซีด้านรูปแบบ เพราะตรรกะในลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบ แต่ก็พอประยุกต์เข้าเป็นแฟล-ละซีด้านเนื้อหาในแง่ที่นำเอาเนื้อหาที่ได้มาเปรียบเทียบคิดแง่ เล่นแง่อย่างผิด ๆ เพื่อเป็นการสอกลกลับหรือกระทำตอบฝ่ายตรงข้าม แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นแฟล-ละซีด้านภาษา คือ หยิบฉวยเอาข้อบกพร่องทางภาษามาบิดวาทีให้ตนเองได้เปรียบ ส่วนที่เหลือจากนั้นจะเป็นแฟล-ละซีด้านจิตวิทยาหรือแฟล-ละซีเพราะการทิ้งเหตุผล คือ ทิ้งเหตุผลเสียเฉย ๆ หรือนำเอาสิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลมาอ้างแทนเหตุผลเพียงเพื่อให้ตนเองเป็นฝ่ายได้เปรียบ

นอกจากในแง่ตรรกวิทยาแล้ว พบว่า นิทานเรื่องนี้ได้สะท้อนข้อคิดหลายอย่าง เช่น พิสูจน์ให้เห็นว่า “คนเก่ง” ไม่จำเป็นต้องเป็น “คนดี”, คนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อของคนฉลาด, ผู้ที่ยึดมั่นถือมั่นในอคติแห่งตน ย่อมนำทุกข์มาให้, ผู้ที่กระทำความโง่โง่กรรมนั้นย่อมต้องสนอง และคติเตือนใจสำคัญ คือ ชีวิตตามแบบฉบับของศรีธัญชัยเป็นสิ่งที่ “เอาเยี่ยงได้ แต่ไม่ควรเอาอย่าง” คือ รู้ไว้เพียงเพื่อประเทืองปัญญา แต่ไม่ควรนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตจริง.

Research Title : Thai Folk Wisdom : An Analytical study from *Srithanonchai Folk Tales*

Author : Associate Professor Amnuay Yusyotha

Years Written : 1999 – 2000

Abstract

This is a study of Thai folk wisdom as evident in Srithanonchai folk tales. The study focuses on the use of wits in the aspect of *fallacy* which is based on the logical thoughts. The scope of the study is confined to the content of the tales from the versions which have been retold and published in the Thai language. The available information was collected, whether in the formats of printed books, research document, and videotapes, written scripts on palm leaves. Oral traditions from knowledgeable persons about the tales were also taken into account. The obtained data were then analyzed and synthesized in accordance with logical frame of thoughts. The results of the study were presented using the descriptive analysis technique.

The findings of the study reveal that *this type of jest tales*, with similar in the plot, is generally known among the people in Southeast Asia. The Thai version emphasizes in the notion that “*wisdom*” is superior over “*power*”. However, wisdom in the tales is normally expressed by the main character through is slyness rather than other positive attributes. In short, Srithanonchai’s wits are utilized for the purposes of (1) his own survival during difficult time, (2) winning over his opponent – particularly in betting, (3) taking advantage of intimidating others, (4) taking revenge of others, (5) turning things into own account, and (6) showing off his wisdom.

By applying modern logical frame of thoughts, it is evident that Srithanonchai’s logic is *neither formal nor material one. His use of logic does not rely on appropriateness of either formal or material one*; his only purpose is to utilize reason to win over his opponent. In other words, *Srithanonchai’s logical system is neither deductive or*

inductive logic. It is meant neither to prove the existing knowledge or a theory nor to seek in order formulate a new theory. His logical system is built on two techniques : (1) ***by picking out an incident in the daily life to play tricks on others,*** and (2) ***by utilizing on the linguistic flaws – both for his own benefit.*** It was found that, in executing his wits, Srithanonchai utilizes both techniques equally.

By applying the concept of fallacy under modern logics, Srithanonchai's logic is not a formal fallacy at all because it does not possess a formal aspect. However, it can be categorized into a material fallacy due to the utilization of material in an appropriate way for the sole purpose of verbally attacking others. Most of his logic can be considered a verbal fallacy, i.e. the use of the flaws in language for his own advantage. Some of his logic may be classified as a psychological fallacy or illogical fallacy, i.e. ignoring logic or using non-logic for his own advantage.

In addition to logical implication, the tales also reflect varieties of thoughts. It can be seen from the tales that being a wise person does not necessary mean being a good person, that the fool is always a victim of the wise, that a person with strong senses of ego shall face with sadness, and that a person who commits bad deed be befallen with the deed he has committed. The most important thought derived from the tales is that ***one can learn from Srithanonchai's behavior but it is not right to follow it.***